

JOSEP COROLEU I VÍCTOR BALAGUER: LA CREACIÓ DE LA BIBLIOTECA MUSEU BALAGUER

MONTSERRAT COMAS

«Cada día me voy convenciendo más y más de que lo que ha hecho V. ha sido echar margaritas a los puercos. Otro gallo le cantara a la biblioteca si estuviese en Barcelona.»

(Carta de Josep Coroleu a Víctor Balaguer, Vilanova i la Geltrú, 31-10-1895).

Així opinava Josep Coroleu després de la celebració del primer aniversari de la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú, malhumorat per la reacció negativa que van tenir els diaris —especialment els federals— davant de les festes d'aquest primer aniversari el vint-i-sis d'octubre.

Coroleu era una persona metòdica que li agradava tenir-ho tot sota control; preveia les coses amb anticipació i s'exasperava davant de la improvisació. Val a dir, també, que era apassionat i que posava tota la voluntat en allò que tenia entre mans; ho podem comprovar llegint qualsevol dels seus textos, sobretot la correspondència amb Víctor Balaguer i altres. Cada proposta, cada afirmació es justifica amb escreix i s'intueix aquesta voluntat perfeccionista de què parlàvem més amunt.

Cal retrocedir fins el 1867 per trobar la seva primera relació amb don Víctor: «Balaguer, mon mestre; Balaguer, mon amich, perdona si t'prench lo títol de ta poesia millor: es un crit del cor que tots debem repetir fins que caigue Sodoma y s'aixequen de sas runas malahidas la santa llibertat. Per a son altar eixa poesia n'es una pobre pedreta. ¡Tant de bó pugués tornar-se espasa de foch! Mon amich, a tu te la dedica.» (Biblioteca-Museu Balaguer, ms. 312). La cita respon a la dedicatòria del poema *Delenda est Carthago* redactat a París el 4 de març

de 1867 amb clar i abrandat contingut patriòtic.

A l'exili, Balaguer i Coroleu van mantenir una relació d'estreta amistat afavorida per les circumstàncies polítiques del moment. Cal suposar que fruit d'aquesta amistat se li va encomanar, després de la Revolució de setembre i coincidint amb el mandat de Víctor Balaguer a la Diputació de Barcelona, el càrrec de secretari de la Junta d'Instrucció Pública. Coroleu compartia amb els felibres, i especialment amb Mistral (i molt probablement també amb Balaguer), una opi-

Sala de lectura (pàgina esquerra) i pòrtic de la façana principal de la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú el dia de la seva inauguració.

nió força decidida: «*Esta circunstancia [es refereix al lliurament d'un article per a El Telégrafo] me excusa de hablarle de política, si no es para repetirle el lema de nuestro amigo Mistral: "Bajo todas las formas y en todos los terrenos, seamos federales ante todo", es la voz de Dios repetida en todas las conciencias.*» (Epistolari 69/831). Després de l'abril d'aquest any, sense que poguem saber-ne el motiu, s'interromp la correspondència.

El 1871 s'estableix un retrobament, però és encara molt tímid i circumstancial. Caldrà esperar fins al 1876 per recuperar definitivament i progressivament l'amistat iniciada gairebé deu anys abans. Aquest serà un any important per a Coroleu, com veurem més endavant, perquè es tracta de l'inici d'un seguit de publicacions que marcaran una línia d'investigació i difusió que mai més no abandonarà.

RELACIÓ AMB VILANOVA

Al començament de desembre de 1876, don Víctor Balaguer rebia una carta, un xic curiosa des del nostre punt de vista, però que confirma el caràcter patriarcal que per a molts va representar l'il·lustre patrici. La signava Rosa Borràs, filla del seu amic i correligionari Josep Borràs (alcalde de Vilanova els anys 1885-1887) i futura tercera esposa de Josep Coroleu: «*Voy a hacerle á V. una confidencia que me parece va á llamarle la atención pues se refiere á un amigo de V. Coroleu y yo nos amamos; empero hay muchos obstaculos que nos impiden realizar nuestros deseos. (...) Si este obstaculo se salva, si estos compromisos desparecen, dígame V. Don Víctor: cree V. a*

Coroleu capaz de labrar la felicidad de toda mi vida, de amarme con toda su alma, de vivir, en fin, exclusivamente para mí...?» El 5 de gener de 1877 Coroleu confirmava, en una altra carta, que tot s'havia solucionat i que, per tant, es casaven.

Establerts els lligams amb Vilanova, l'aportació de Josep Coroleu a la cultura de la vida es fa més i més intensa. El 1876, l'onze de setembre per ser més exactes, forma part de la Junta per tal d'impulsar l'acabament de la façana de l'Església Parroquial de Sant Antoni i la prolongació de la Rambla Principal. Francesc de Sales Vidal n'era el president (per la seva condició d'alcalde), Francesc Gumà i Ferran el tesorero i Josep Coroleu el secretari.

El 1879 es publica la *Historia de Villanueva y Geltrú* sobradament coneguda per tots els vilanovins. Per aquest motiu, el 28 d'octubre de 1880 se'l nomena cronista de la ciutat (Actes municipals 1880, fol. 64). Josep A. Benach n'era l'alcalde. El recent cronista local agraeix el nomenament amb una carta adreçada al Consistori el contingut de la qual demostra fins a quin punt va influir en els esdeveniments culturals del moment. Llegim-ne els fragments més interessants: «*Querido amigo: conversando antea-yer con nuestro comun amigo el Sr. Balaguer díjome que habian Uds. proyectado solemnizar con dos cantatas la Exposición regional y la inauguración del ferro-carril, y esta noticia me sugirió una idea cuya bon-*

dad y oportunidad dejo al buen criterio de V. Siendo esta inauguración el suceso más fausto y trascendental de cuantos registrará la historia de nuestra querida Villanueva, Vds. procuraran rodearlo de toda solemnidad posible para demostrar su regocijo y su gratitud hacia los promovedores de tan importante mejora. Ahora bien: yo entiendo que entre todas las manifestaciones que en semejante ocasión pudieran hacerse, no dejaría de estar muy en su lugar una fiesta literaria para que viesan los forasteros que en esa villa tiene sobrada cultura para comprender que no existiría el progreso material si no tuviese por fundamento el de la inteligencia. Y esto se lograría á poca costa solo con la celebración de un certamen literario. A mi juicio debería iniciarlo y patrocinarlo el Ayuntamiento...» (Actes municipals, 16-11-1880).

A continuació passa a detallar qui hauria de formar part del Jurat, característiques dels premis, tipologia d'obres a presentar, contingut i distribució de la publicació que en sortiria, etc. L'Ajuntament es dona per as-sabentat de la proposta i inicia contactes i gestions perquè això arribi a bon terme, tal i com va ser.

Va ser ell qui, com a cronista que era, va redactar *Reseña de los festejos celebrados en Villanueva y Geltrú con motivo de la inauguración de los ferrocarriles* (1882). No es va limitar, però, als actes de la inauguració sinó que en va fer la història de tot el pro-

cés. En aquest text es lliga directament el progrés material que representarà l'arribada del tren amb el progrés cultural que significaria la Biblioteca-museu, ja que el primer dia de l'any es va col·locar la primera pedra de l'edifici.

El dia 20 d'agost de 1882, Víctor Balaguer reuneix la primera «Junta de Comisión y Fomento de la Biblioteca-Museo Balaguer» a casa del Marquès de Samà en què Coroleu assumeix el càrrec de secretari segon. L'activitat de Coroleu es desenvolupa principalment en dos nivells: en el foment de la institució i en la comissió redactora del reglament interior (que estava formada a més per Eduard Llanas, Ferrer i Ferrer i Manuel Creus Esther).

Les cartes de Josep Coroleu de l'any 1884 resulten especialment interessants perquè a través d'elles es pot seguir fil per randa la preparació de la festa d'inauguració de la Biblioteca-Museu Balaguer.

Després de la inauguració, Coroleu participa en les activitats de la Institució d'una manera indirecta fent propostes normalment per carta o mitjançant amics o el propi Víctor Balaguer. Entorn de les dates dels aniversaris, assisteix a les reunions per tal de fer-se càrrec de l'organització: «...los discursos leídos en ella los publicará el Boletín de la Biblioteca. Yo cuidaré de que se ocupen extensamente de ello El Diario de Barcelona, El Diluvio, La Publicidad, La Renaixença, El Barcelonés, La Crónica, etc.» (20-10-1885)

A proposta de J. Coroleu, el Centre Català rep una carta de la Biblioteca-Museu Balaguer comissionant a Ferrer i Soler, A. Sard i el propi Coroleu com a representants de l'acta de subscripció a la manifestació contra el tractat de comerç amb Anglaterra i en contra del projecte d'unificació de codis d'Espanya, tema en què Balaguer té un paper protagonista.

El trobem també en el segon aniversari, del qual envia una crònica detallada a Víctor Balaguer, ja que no va poder assistir-hi: «Por la noche se celebró el certamen del Ateneo que, en concepto del Jurado, es quizá el más importante que se ha celebrado en Cataluña por la valía de las obras premiadas de Federico Soler, Riera y Bertran y otros... Entre los trabajos en prosa hay memorias de gran mérito y trascendencia. La de la historia de los municipios catalanes es del hijo mayor de Manuel de Bofarull...» (25-10-1886).

L'any 1888 es va celebrar a Barcelona l'Exposició Universal de la qual recentment s'ha commemorat el centenari. La Biblioteca-Museu Balaguer va tenir-hi una petita participació a iniciativa, una vegada més, de Jo-

sep Coroleu: «Opino que, por el buen nombre de Villanueva, de Cataluña y aun de España, y para pagar en lo posible la deuda de gratitud que tenemos contraída con D. Víctor, es de todo punto indispensable que la Biblioteca figure en la Exposición Universal de Barcelona, en la cual no puede menos de llamar mucho la atención y llevarse premio, pues en su género es única en España y una de las pocas del mundo...» (Barcelona, 22-4-1888).

A partir d'aquesta carta resulta molt difícil localitzar algun altre rastre del Cronista de Vilanova i la Geltrú.

Durant els dotze anys ressenyats aquí, veiem un Coroleu inquiet que es preocupa certament de promocionar la imatge vilanovina més enllà del progrés econòmic en què es troba submergida en aquells anys (d'això, n'és una bona mostra la carta i tots els actes que van seguir per commemorar l'arribada del tren) i pretén aconseguir que el nivell cultural de la vida vagi igualat al benestar econòmic de què disfrutava. Això explica també que prenguéssin una actitud tan compromesa en els actes d'inauguració de la Biblioteca-Museu Balaguer i que es molestés fins a l'extrem presentat a l'inici d'aquest treball quan, per raons partidistes, no es reconegué la importància d'un fet objectivament destacable per a la població com va ser la creació de la Biblioteca-Museu Balaguer i del seu primer aniversari. Val a dir que el conjunt de cartes adreçades a Víctor Balaguer amb motiu de l'esmentada inauguració representa una crònica detallada i essencial per conèixer un moment clau de la vida vilanovina. Espero que en algun moment no massa llunyà pugui oferir-los amb els comentaris que es mereixen.

El desencant que va viure tot Catalunya amb la davallada econòmica, després de l'intent desesperat per salvar-la amb l'Exposició Universal de 1888, es tradueix igualment a Vilanova, que lentament va transformant la seva vida cultural i en la qual Josep Coroleu no va jugar cap paper destacat.

COROLEU I LA RENAIXENÇA

En la seva darrera obra (*América, historia de su colonización, dominación e independencia 1894-95*), s'adreça al lector per justificar-se davant possibles crítiques: «Creo haberlo escrito sinceramente y al dictado de la conciencia sin pagar tributo a ningún prejuicio de escuela, á ninguna pasión de secta ni de partido (...) Mas si alguien se enojase, no porque yo haya incurrido en error, sino por disgustarle a él la verdad...»

Aquesta premissa, si bé es refereix exclusivament al llibre citat, pot fer-se extensiva pràcticament a tota la seva vida literària. El seu caràcter inquiet no li permetia les mitges tintes, motiu molt probable del seu escàs reconeixement futur. Aquesta és l'opinió del seu estimat amic Francesc de Bofarull: «... a pesar de su claro ingenio, no siguió una marcha constante y fija. Si tal hubiera mantenido, habria alcanzado los más altos puestos. En lo que fué constante superó a todos».

La trajectòria creadora de Josep Coroleu canvia sovint de temàtica: participa en Jocs Florals; és autor de llibres com *Las supersticiones de la humanidad*, *La leyenda de los Cielos*, i d'Històries locals com la de Vilanova o *Apuntes para la historia de Granollers*, *Algunos datos sobre la historia de Hostalrich*, *El monasterio de Vilabertran*, etc. i d'altres petits —o no tan petits— treballs que forçosament havien de dispersar-lo. L'eix central de la seva producció, però, gira entorn de la història de Catalunya i, fonamentalment, sobre la jurisprudència catalana, camp en el qual sí mereix la nostra atenció. Quan definim o se'ns defineix el concepte de Renaixença ho fem a partir, gairebé exclusivament, de la literatura, malgrat reconèixer que es tracta d'un moviment ampli i col·lectiu. Josep Coroleu forma part del grup d'historiadors i juriconsults entossudits en donar consistència a un projecte de ressorgiment català. La tasca d'aquests estudiosos es reflecteix molt poc en els estudis generals sobre la Renaixença, però, sempre que es fa, hi trobem involucrat el nom del Cronista de Vilanova. A l'Acadèmia de Bones Lletres, d'on era membre de número, el trobem al costat de Milà, d'Eixelà, dels dos Rubió i de Pròsper de Bofarull, Pella i Forgas, ... Va participar activament en el Congrés Catalanista, va intervenir en l'elaboració del Memorial de Greuges i en la redacció de les Bases de Manresa, etc. La seva labor coincideix amb el moment més fructífer de la Renaixença (1874-1901) i del moviment catalanista. És l'època de Guimerà, del cabdal Verdaguier, de Frederic Soler, de Narcís Oller, dels Bofarull, etc. A partir de 1876, en què publica *Las Cortes Catalanas* en col·laboració amb Pella i Forgas i restableix paral·lelament la relació definitiva amb Víctor Balaguer, l'aportació de Coroleu a la jurisprudència i a la història és molt important, amb obres com: *Feudalismo y servidumbre de la gleba*; *El condestable de Portugal, rey intruso de Catalunya*; *Dels contractes d'emfiteusi i la rabassa morta* (tots de 1878); *Els Usatges de Catalunya* (encàrrec de la R. Acadèmia de la Història de la qual era corresponent, 1882); *Los die-*

Josep Coroleu i Víctor Balaguer.

tarios de la Generalitat de Catalunya publicats a *La Vanguardia* o bé els pròlegs a les cròniques de Muntaner, B. Desclat i Pere IV (1885-86).

«El fundamento más sólido de las leyes reside en la conciencia de los que deben observarlas, pues si éstos no las acatan con sincera veneración, los excesos de la fuerza y los sofismas de la iniquidad no prevalecerán jamás sobre la voluntad de un pueblo que, reivindicando el derecho inalienable de conservar su personalidad, rechaza enérgicamente toda tentativa encaminada a menoscabarla.» (*El código de los Usajes de Barcelona*, Barcelona, 1890, p. 7).

Durant l'Exposició Universal de Barcelona de 1888, va ser president de l'Ateneu Barcelonès, «fet que responia potser a l'èmfasi que havia assolit el tema de la defensa del dret civil català i que representava un reconeixement pels seus estudis sobre els furs tradicionals de Catalunya» (Cassassas, *L'Ateneu Barcelonès*, 1986, p. 57).

Per altra banda, cal tenir present un element que serà essencial per als bons resultats dels seus treballs. Progressivament, el grup renaixentista va abandonant l'actitud romàntica en els seus estudis per decantar-se vers un positivisme clar del qual Josep Coroleu és un bon exponent.

«Excuso decir que entiendo que debe hacerse una copia literal y una traducción fiel y esmerada de todos los discursos, constituciones, actos y capítulos de corte, etc. que constituyen la esencia y el valor histórico y legal de la publicación. Considero de todo punto indispensables algunas notas

para la comprensión de las voces técnicas de nuestro sistema parlamentario foral, ora se inserten en el prólogo ó en las primeras páginas del cuerpo de la obra, que de otro modo sería para muchos incomprensible.»

«Las actas [dels parlaments] constan en los mismos registros que las de las Cortes y su importancia histórica es extraordinaria, bastando recordar en prueba de ello el famoso parlamento de Caspe. No creo que pueda omitirse ninguno de ellos en una colección tan completa como la que se proyecta.»

Aquesta cita correspon a un breu fragment d'una llarga carta adreçada a Víctor Balaguer on desenvolupa el pla de l'obra *Las Cortes de Cataluña* (Barcelona, 21 de març de 1882). Hi apareix també un altre factor que no es pot oblidar. Josep Coroleu vivia d'escriure; és a dir, era un professional de la investigació i de la literatura, la qual cosa reforça la idea del convenciment de Coroleu de la possibilitat de subsistir amb l'estudi de la pròpia cultura catalana.

«Hizo de la ciencia histórica una carrera y vivió de sus estudios y del producto de su trabajo intelectual.» (Francisco de Bofarull).

CONCLUSIÓ

La breu presentació d'aquest personatge ens porta a concloure dos aspectes: el primer, que una part de les iniciatives culturals de Vilanova durant els anys 1880 i següents es deuen a l'actitud activa de Josep Coroleu.

En segon lloc, que la Renaixença catalana va disposar d'homes que van realitzar tasques fonamentals per al desenvolupament nacional, tals com l'estudi aprofundit de la història i, molt especialment, de tot allò que fa referència a la jurisprudència, entre els quals es troba el Cronista de Vilanova.

I, per acabar, m'agradaria deixar constància —i no voldria pecar de petulant— que en els manuals generals dedicats al segle XIX, i especialment a la Renaixença, no es dona l'èmfasi necessari a tot aquest sector d'intel·lectuals format per homes tan il·lustres com Manuel Pròsper i Francesc de Bofarull (amb la labor realitzada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó), Fidel Fita, Pella i Forgas i, naturalment, Josep Coroleu (15-8-1839/28-3-1895). Des d'aquí, i per commemorar el 150 aniversari del seu naixement, la meua petita contribució a aquest reconeixement.

Montserrat Comas
Directora de la Biblioteca Balaguer.